

BIDRAG TIL EN FUNKTIONEL GRAMMATISK BESKRIVELSE AF DET DANSKE NOMINALS STRUKTUR OG TOPOLOGI

af Ole Ravnholt (Dansk Sprognævns forsknings- og informationsinstitut)

Abstrakt

Det danske nominalhypotagmes topologi har indtil for nylig været beskrevet forholdsvis summarisk, og der er tilsyneladende ikke enighed om hvordan et detaljeret topologisk nominalskema skal se ud. Jeg vil fremlægge et bud på et sådant detaljeret skema for bestemmerfeltet og nogle overvejelser over hvordan udfyldningen af pladserne i bestemmerfeltet hænger sammen med nominalets informationelle status, nemlig sådan at der til hver plads er knyttet en operator som sættes ved udfyldningen af pladsen, men også således at operatorer kan sættes ved udfyldninger andre steder i skemaet.

1. Nominalhypotagmer

Nominalhypotagmer beskrives traditionelt, fx i Hansen 2006/1977, som hypotagmer med et substantivisk kerneled der kan være omgivet af forskellige adled. Foran substantivet finder man bestemmere og beskrivere, efter substantivet især adverbelle og sætningsformede adled:

(1)

adled	adled	kerne	adled
bestemmer	beskriver	substantiv	adv/relativsætninger
<i>den</i>	<i>lille</i>	<i>pige</i>	<i>med svovlstikkerne</i>
<i>den</i>		<i>mand</i>	<i>der kalder sig Alvard</i>

Lars Heltoft har i en artikel med titlen *Det danske nominals udtryks- og indholdssyntaks – et dependensanalytisk forsøg* (Heltoft 1996) ryddet grunden for en anden analyse, hvor nominallet – ligesom i den generative grammatiks DP-analyse – har bestemmeren som kerne på udtryksplanet fordi det er det eneste led der ikke kan udelades. I ethvert nominal skal der være en udfyldning i bestemmerfeltet, hvorimod substantivet kan være udeladt, ved ellipse eller ved pronominal reference. Substantiver i ”nøgen form”, dvs. uden bestemmer, kan fungere som prædikativer, men ikke som nominaler med referentiel forankring. På udtrykssiden ser dependensforholdene derfor således ud (Heltoft 1996:16):

- (2) udfyldt bestemmerposition ← (Adj) (N) (Adv/Rels.)

På indholdsplanet er der interdependens mellem DET (bestemmeren) og KATEGORI (den indholdsstørrelse der modsvarer substantivet, men som altså ikke altid er udtrykt), og denne interdependens er nominalets indholdssyntaktiske kerne. EGENSKABER tilskrives altså ikke KATEGORIEN, som i den traditionelle opfattelse, men relationen mellem DET og KATEGORI – dvs. således (Heltoft 1995:16):

- (3) [[DET ↔ KATEGORI] ← EGENSKAB]

Eller, i en alternativ opstilling (Heltoft 1995:17) [eksemplerne fra (1) er tilføjet af mig]:

- (4) **INDHOLD**

DET	(EGENSKAB)	KATEGORI	(EGENSKAB)
<i>den</i>	<i>lille</i>	<i>pige</i>	<i>med svovlstikkerne</i>
<i>den</i>		<i>mand</i>	<i>der kalder sig Alvard</i>
Position med	(Adj-	(N)	(Adv/RelS)
udfyldningsmulig-	stærk/svag)		
hederne:			
artikel/genitiv/			
kvantumsangivelse			

UDTRYK

Som ledschema ser det således ud, idet jeg dog har udeladt nogle af eksemplerne (Heltoft 1995:18):

- (5)
SAMMENFATTER	BESTEMMER	ADJ	N	ADV
<i>samtlige</i>	<i>mine</i>	<i>fjerne</i>	<i>slægtninge</i>	<i>fra Jylland</i>
	<i>noget</i>	<i>godt</i>	<i>teater</i>	
	<i>en spand</i>	<i>koldt</i>	<i>vand</i>	

Eva Skafte Jensen har i en artikel med titlen *Kanoniske og ikke-kanoniske nominalsyntagmer i moderne dansk* (Jensen 2004) foreslået en mere differentieret og nuanceret analyse af dependenserne på udtrykssiden. Hun foreslår at nominalhypotagmer med henholdsvis ubestemt artikel, efterhængt bestemt artikel og foranstillet bestemt artikel er udtrykssyntaktisk forskellige:

- (6) [[artikel ↔ adjektiv/substantiv] ← adverbial/relativsætning]
en hjemløs/mand (med langt skæg)
- (7) [[substantiv ↔ artikel] ← adverbial/relativsætning]
huset (med det grønne træ)
- (8) [[artikel ↔ adjektiv] ← substantiv adverbial/relativsætning]
den eneste (slægtning) (på mødrene side)

Både Heltoft og Jensen gør opmærksom på at der findes mange forskellige slags bestemmere, men de går ikke nærmere ind på hvordan bestemmerfeltet er bygget op, og hvordan det udfyldes. Fx taler Heltoft om ”bestemmerfelt” i den topologiske analyse og om ”bestemmerposition” i dependensanalysen, men det diskuteres ikke om bestemmerfeltet har mere end én position, og den mulighed for at der kan forekomme mere end én bestemmer, som Erik Hansen (2001/1995) har behandlet under betegnelsen *Kvalificeret bestemthed*, nævnes ikke. Der er tale om nominalhypotagmer som i (9) (Hansen 2001/1995:283):

- (9) *den rasende Roland*
en Claus Bruun
denne din fremragende indsats
hende den lille rødhårede pige
Jensens den ældste søn

Erik Hansen skriver at de forskellige bestemthedsmarkeringer normalt udelukker hinanden, og at det bekræfter at de udgør en kategori. Og det er jo rigtigt at de kun relativt sjældent optræder sammen. Men når de gør, optræder de i en bestemt rækkefølge, og jeg vil argumentere for at det indebærer at der er flere pladser i bestemmerfeltet og at der er knyttet forskellige indholdsmæssige distinktioner til disse forskellige pladser, nærmere bestemt forskellige pragmatiske operatorer.

2. Bestemmerfeltet

Lars Heltoft (1998:85) har fremsat den tese at det typiske grammatiske paradigme i dansk er:

- a. toledet
- b. i udtrykket en modsætning mellem en 0-formant og en positiv formant
- c. semantisk éntydigt: der varetages én distinktion pr. paradigme.

Hvis man anvender et tilsvarende princip i analysen af de pronominer der normalt anvendes som foranstillede bestemmere, får man som resultat på udtrykkssiden:

(10)	a. med <i>d</i> -:	<i>den, dén, denne, ...</i>	uden <i>d</i> -:	<i>en/et/noen</i>
	b. med tryk:	<i>dén, dénne, ...</i>	uden tryk:	<i>den/det/de</i>
	c. med <i>-e</i> :	<i>denne/dette/disse</i>	uden <i>-e</i> :	<i>dén/dét/dé</i>

Den operator der varetages af (10) a., er IDENTIFICERBARHED. Formerne med *d*- viser at afsenderen forudsætter at modtagerne kan identificere nominalets referent i diskursuniverset, og de indebærer en instruks om at gøre det, mens formerne uden *d*- viser at afsenderen forudsætter at modtageren ikke på forhånd kan identificere referenten, men skal indføre den i diskursuniverset. Formerne uden *d*-, de ubestemte determinatorer, udelukker at der kan være bestemte determinatorer i nominalet.

Den operator der varetages af (10) b., kan vi, i mangel af bedre men i overensstemmelse med traditionen, kalde DEMONSTRATIVITET. Den trykløse – bestemte, ikke-demonstrative – determinator viser blot at referenten er identificerbar, men den indeholder ikke nogen instruks om hvordan identifikation skal finde sted. Det gør derimod de trykstærke – demonstrative – determinatorer. De specificerer nemlig at grundlaget for identifikation skal findes i teksten (anaforisk) eller i kommunikationssituationen (deiktisk) og udelukker ”baggrundsbestemthed” (Erik Hansen 2001/1995)¹.

(10) c. varetager en operator som vi, igen med en traditionel term, kan kalde PROXIMALITET. Formerne med *-e*, de proximale demonstrativer, er ikke-kataforiske, de viser kun tilbage i teksten (oftest til den umiddelbart foregående sætning), mens formerne uden *-e*, de distale demonstrativer, også kan være kataforiske, typisk i nominaler der indeholder en bestemmende eller restriktiv relativsætning.

Også andre udtryk er involveret i IDENTIFICERBARHED. Den efterhængte artikel, *-en/-et*, anvendes på samme måde som formerne med *-d*, men til forskel fra disse blokerer den for (eller anvendes ikke sammen med) demonstrative bestemmere (bortset fra *ham/hende*), og de pladser i kategorifeltet der står foran N-pladsen kan ikke være udfyldt. Trykløst *noget, lidt* anvendes på samme måde som formerne uden *-d*, men forudsætter at TÆLLELIGHEDSoperatoren ikke er sat. Det vender jeg tilbage til.

Formerne uden *d*-, de ubestemte determinatorer, udelukker som nævnt bestemte determinatorer, og de to typer af demonstrative pronominer ser ud til at udelukke hinanden, men der forekommer kombinationer af proximale og bestemte determinatorer, altid i denne rækkefølge, som i eksemplerne i (11), der alle stammer fra Korpus 2000:

¹ Herved adskiller de sig fra *den her/den der*, som ifølge Rita Therkelsen (2002) ikke kan være anaforiske, men enten anvendes deiktisk eller med ”baggrundsbestemthed”.

- (11)
- a. *denne den hidtil største fusion*
 - b. *denne den internationale presses famme [sic] fatale*
 - c. *denne den anden Frede-film*
 - d. *dette det mest sikre tog*
 - e. *dette det 7. bind på dansk*
 - f. *disse de sværeste måneder og år af hans liv*
 - g. *disse de naturlige omdrejningspunkter*

Der er altså i hvert fald to forskellige pladser i bestemmerfeltet, én der har med IDENTIFICERBARHED at gøre, og foran den mindst én plads til DEMONSTRATIVE determinatorer.

Også possessive bestemmere kan indgå i sådanne kombinationer, som i eksemplerne i (12) (fra Hansen (2001/1995 – åbenbart en type som er usædvanlig i skriftsproget, for jeg har ikke fundet den i Korpus 2000, der jo er skriftsprogsdomineret; Erik Hansen karakteriserer den som: ”Svagt dialektal, men ikke fremmed for rigsmålet”) og (13) (fra Korpus 2000):

- (12)
- a. *naboens den sribede kat*
 - b. *mine de røde vanter*
 - c. *Pernilles den nye smarte cykel*
- (13)
- a. *denne fortællingens kommen og gåen*
 - b. *denne klaverspillets poet*
 - c. *denne udlængselens kirkegård*
 - d. *denne fodboldspillets begravelse*

Som det ses, står possessiverne foran de bestemte determinatorer (12) og efter de proximale (13). Det tager jeg som indikator for at de proximale og distale demonstrativer har hver sin plads. Det er karakteristisk for possessive bestemmere at de nævner det grundlag som skal bruges til at identificere referenten for nominalet, dvs. at de er involveret i DEMONSTRATIVITET, og de bærer tryk ligesom demonstrativerne, men i modsætning til de bestemte og ubestemte determinatorer. Det er ikke lykkedes mig at finde tilsvarende eksempler med ubestemte og distale determinatorer. I (14) og (15) (også fra Korpus 2000) er possessiverne nemlig ikke involveret i den referentielle forankring, men har snarest en beskrivende eller karakteriserende funktion. Indholdssyntaktisk er de med andre ord EGENSKAB, ikke DET. Derfor vil jeg gå ud fra at de ikke står i bestemmerfeltet, men snarere, som Erik Hansen foreslår, på adjektivets plads.

- (14)
- a. *en forskningens ombudsmand*
 - b. *en fredens hær*
 - c. *en frihedens fakkel*

- (15) a. *den afskedens vemod, der præger hele stykket*
 b. *den dannelsens mand hendes forgænger Ole Vig Jensen var*
 c. *den hverdagslivets nødvendighed, som gradvis tilspidises*

Også de personlige pronominer *ham* og *hende* kan anvendes som demonstrative determinatorer: De angiver en metode til identifikation af den intenderede referent, og de bærer tryk, men de adskiller sig fra de demonstrative determinatorer ved at kunne kombineres både med efterhængt artikel (16) og foranstillet bestemt determinator (17) og med proprier (18) (alle eksempler fra Korpus 2000):

- (16) a. *ham eksamensvagten*
 b. *ham Højheden*
 c. *hende pigen*
 d. *hende kællingen*
 e. *hende rappenskralden*
- (17) a. *ham den bedrevidende radikale ordfører på flygtningeområdet*
 b. *ham den anden*
 c. *ham den lille med brillerne*
 d. *hende den højgravide pige nede ad vejen*
 e. *hende den dukkeagtige sangerinde*
 f. *hende den lille søde*
- (18) a. *ham Pind*
 b. *hende Ruth Berlau*

Foreløbig kan vi altså identificere tre pladser i bestemmerfeltet, svarende til de tre pragmatisk operatorer vi fandt ved de pronominal determinatorer:

(19)

BESTEMMERFELT			KATEGORI M.V.
PROX	DEM	IDENT	
<i>denne</i>		<i>den</i>	<i>hidtil største fusion</i>
<i>denne</i>	<i>den internationale presses</i>		<i>femme fatale</i>
	<i>naboens</i>	<i>den</i>	<i>stribede kat</i>
	<i>mine</i>	<i>de</i>	<i>røde vanter</i>
<i>denne</i>	<i>klaverspillets</i>		<i>poet</i>
	<i>ham</i>	<i>den</i>	<i>bedrevidende radikale ordfører på flygtningeområdet</i>
	<i>hende</i>	<i>den</i>	<i>højgravide pige nede ad vejen</i>

Men der mangler endnu en plads til sidst i bestemmerfeltet, nemlig til talord og lignende. Nominaler kan nemlig være referentielt forankrede og have argumentfunktion uden nogen af

de hidtil nævnte determinatorer hvis de indeholder talord eller lignende angivelser af antal eller ordinalitet som *få* og *mange*. Derfor må talordene være determinatorer, med en funktion som minder om de ubestemte determinatorers, men til forskel fra dem har talordene tryk, som det fremgår af (20) (fra Korpus 2000):

- (20)
- a. *fem hundrede kroner må jeg i det mindste have* (men: *en femmer*)
 - b. *det udnyttede hun til at lave ti træffere*
 - c. *Tele Danmark har flere betydende aktieposter liggende*
 - d. *endnu har kun ganske få kommuner prøvet at sende deres telefoni i udbud*
 - e. *sagen er kompliceret, fordi den rummer mange parter*
 - f. *men så fjerde gang forstår man måske, hvorfor kunstneren måtte derud*
 - g. *tredje gang er lykkens gang*

Og til forskel fra de ubestemte determinatorer udelukker talordene ikke bestemte determinatorer, jf. (21) (fra Korpus 2000):

- (21)
- a. *de hundrede ansatte, der er blevet sammen, fungerer i et perfekt samspil*
 - b. *nederlaget blev Italiens eneste i de femten VM-kampe*
 - c. *der skulle også anlægges en to-tre store motorveje igennem Kbh*
 - d. *det er en fem-seks stykker på én gang*
 - e. *forbrugerne bliver ladet i stikken af de mange usammenlignelige tilbud*
 - f. *de få tilskuere, der var mødt frem, ...*
 - g. *den planlagte udbygning forventes ud over de flere siddepladser at give ...*
 - h. *den tredje taler er brudgommen*

Disse led tilføjer en oplysning om antal eller ordinalitet til nominalet, ikke nødvendigvis nøjagtigt. Men det der gør dem til determinatorer, er at de varetager den pragmatiske operator INDIVIDUERING (eller INSTANTIERING, som Eva Skaft Jensen kalder den). En udfyldning på denne plads sætter operatoren til +IND, og det er det minimalt nødvendige for at et nominal kan forankres i diskursuniverset og fungere som argument.

(22)

BESTEMMERFELT				KATEGORI M.V.
PROX	DEM	IDENT	IND	
			<i>fem hundrede</i>	<i>kroner</i>
			<i>ti</i>	<i>træffere</i>
			<i>flere</i>	<i>betydende aktieposter</i>
	<i>de</i>		<i>hundrede</i>	<i>ansatte, der er blevet sammen</i>
		<i>de</i>	<i>femten</i>	<i>VM-kampe</i>
		<i>en</i>	<i>to-tre</i>	<i>store motorveje</i>
		<i>en</i>	<i>fem-seks</i>	<i>stykker</i>
	<i>de</i>		<i>få</i>	<i>tilskuere, der var mødt frem</i>

		<i>de</i>	<i>flere</i>	<i>siddepladser</i>
<i>disse</i>		<i>de</i>	<i>få</i>	<i>verdensberømte digtere, vi kan rose os af</i>

Forholdet mellem de fire operatorer er sådan at PROXIMALITET forudsætter DEMONSTRATIVITET, som igen forudsætter IDENTIFICERBARHED som endelig forudsætter INDIVIDUERING. Det betyder at udfyldningen af en plads i bestemmerfeltet indebærer at de operatorer der hører til pladserne til højre for den udfyldte plads, sættes til + hvis pladsen ikke er udfyldt, og at udfyldninger til venstre skal være kompatible med udfyldninger til højre. Hvis fx IDENT er sat til –IDENT fordi pladsen er udfyldt med *en/et*, kan pladserne til venstre ikke udfyldes fordi –IDENT er inkompatibel med + DEM og derfor også med + PROX. Hvis IDENT er sat til +IDENT fordi pladsen er udfyldt med *den/det/de*, eller hvis pladsen ikke er udfyldt, så er der derimod ingen problemer med at udfylde pladserne til venstre.

Lars Heltofts indholdsanalyse, gengivet som (3), kan altså differentieres til

$$(23) \quad [\text{DET: } [\text{PROX} \rightarrow \text{DEM} \rightarrow \text{IDENT} \rightarrow \text{IND}] \leftrightarrow \text{KATEGORI}] \leftarrow \text{EGENSKAB}]$$

Og Heltofts udtryksanalyse, gengivet som (2), bekræftes, for så vidt som det der er fornødent, er mindst én udfyldning i bestemmerfeltet.

Eva Skafte Jensens mere differentierede udtryksanalyse er primært motiveret i forskellen mellem den foranstillede bestemte determinator, der kræver en udfyldning på adjektivpladsen, og den efterhængte artikel, der udelukker den. Analysen betyder at man slipper for skemaer med pladser der ikke kan være udfyldt, og at det umiddelbart fremgår hvilke pladser der skal være udfyldt, og det er jo tiltalende. Men kompleksiteten vokser meget når man skal tage hensyn til at der kan være udfyldninger på flere pladser i bestemmerfeltet. Jeg kan i skrivende stund ikke overskue hvordan en sådan mere differentieret analyse kan gennemføres uden ad hoc-løsninger, så jeg vil nøjes med at henvise til ledskemaet (22) og konstatere at den efterhængte artikel ikke blot udelukker adjektiver, men også talord og kvantumsangivelser. Skemaet klapper sammen, så at sige, sådan at bestemmerfeltet og alle pladser til højre for det til og med N-pladsen bliver til én plads.

3. Kvantumsangivelser

Eva Skafte Jensen og Lars Heltoft er enige om at kvantumsangivelser skal analyseres som determinatorer. Heltoft karakteriserer kvantumsangivelsen som ”en kompleks bestemmer-

konstruktion, prosodisk og positionelt analog til den utællelige artikel”. Det positionelle argument er at (24) a. og b. har samme syntaktiske analyse som c. og d. (fra Heltoft 1996:14):

- (24)
- a. $\emptyset$ en $\emptyset$ spand 1 koldt 1 vand
 - b. 1 to $\emptyset$ kopper 1 stærk 1 kaffe
 - c. $\emptyset$ noget 1 koldt 1 vand
 - d. $\emptyset$ noget 1 stærk/ 1 stærkt 1 kaffe

Og det prosodiske argument er at kvantumsangivelsen, som det fremgår, altid er tryksvag; der er med andre ord enhedstryk, og det signalerer kompleks leddannelse. Det er jo rigtigt, men det indebærer ikke nødvendigvis at det er bestemmeren der er det komplekse led. Analysen kunne også være at kompleksiteten findes i kategorien.

Den positionelle analogi må betyde at analysen af kvantumsangivelserne på udtryksplanet efter Heltofts opfattelse skal se således ud:

- (25)
- a. [[en $\leftarrow$ spand] $\leftarrow$ koldt vand]]
 - b. [noget $\leftarrow$ koldt vand]

og med interdependensen mellem bestemmer og kategori som indholdskerne bliver analysen på indholdsplanet sådan:

- (26)
- a. [[en $\leftrightarrow$ spand] $\leftrightarrow$ vand] $\leftarrow$ koldt
 - b. [noget $\leftrightarrow$ vand] $\leftarrow$ koldt

Heltoft bemærker at anaforiske henvisninger altid angår ”hele nominalet *en spand vand* eller kategorien alene (*vand*), men aldrig bestemmeren alene (*en spand*)” (1996:22). Hans eksempler (41) gengives her som (27):

- (27)
- Han tog en spand vand og hældte ud over os*
 - a. *Den var iskold*
 - b. *Det var iskoldt*
 - c. * *Den var af zink*

Derimod nævner han ikke at adjektiver kan placeres foran kvantumsangivelsen eller foran artsangivelsen med nogenlunde de samme begrænsninger: Adjektivet bøjes i genus efter det efterfølgende substantiv, enten kvantumsangivelsen eller artsangivelsen, men det er, ligesom ved de anaforiske henvisninger, et krav at det er indholdsmæssigt kompatibelt med hele nominalet eller med kategorien afhængigt af placeringen:

- (28)
- a. *en kold spand vand*
 - b. *en stor spand vand*
 - c. *en spand koldt vand*
 - d. * *en spand stort vand*
 - e. * *en galvaniseret spand vand*

Heltofts indholdsanalyse forklarer hvorfor *en spand* ikke er tilgængelig for anaforisk reference, og den forklarer hvorfor *galvaniseret* er udelukket, og hvorfor *en stor spand vand* ikke bruges om 'en stor spand med en sjat vand i bunden'. Men så vidt jeg kan se, kan den ikke skelne mellem (28) a. og b. ("hele nominalet") og (28) c. og d. ("kategorien alene"), og derfor kan den ikke forklare hvorfor (28) d. er udelukket når (28) c. ikke er det, og heller ikke hvorfor (29) a. er en mulig fortsættelse af (27), men ikke (29) b.:

- (29)
- Han tog en spand vand og hældte ud over os*
 - a. *Den var stor, så vi blev meget våde*
 - b. * *Det var stort, så vi blev meget våde*

Eksemplerne i (27) og (29) tyder på at anaforiske henvisninger altid angår "hele nominalet", eller rettere sagt: det afmålte kvantum af stoffet, 'en spand vand', som må være den referentielle antecedent for den anaforiske reference. "Kategorien alene", 'vand', har pr. definition ingen determinator; den er med andre ord ikke forankret referentielt, og så kan den ikke være antecedent. Derimod kan udtryk der kun involverer det artsangivende substantiv (*vandet*) – i øvrigt i modsætning til udtryk der kun involverer det kvantumsangivende substantiv (*spanden*) – udmærket anvendes om det afmålte kvantum i anaforiske henvisninger til det, og derfor er det ikke overraskende at *det* også kan anvendes. Og derfor er det næppe den anaforiske henvisning der glipper i (27) c. og (29) b, men tilskrivningen af EGENSKABEN.

Eksemplerne i (28) viser at adjektiver der kan stå umiddelbart foran artsangivelsen (*vand*), også kan stå foran kvantumsangivelsen (*spand*). Egenskaber der kan tilskrives det stof der bliver afmålt, fx temperatur, kan åbenbart også tilskrives det afmålte kvantum af stoffet. Men det er ikke alle egenskaber der kan tilskrives det afmålte kvantum, der også kan gælde det stof der bliver afmålt, fx størrelse, og derfor er der nogle adjektiver der kun kan stå foran kvantumsangivelsen. Forholdene ved de anaforiske henvisninger svarer ganske til dette. Henvisninger med *det*, *vandet* og lign. har ganske vist det afmålte kvantum som antecedent, men de fokuserer på stoffet, og tager derfor kun de adjektiver der kan stå direkte foran artsangivelsen, som prædikat.

Endelig vil jeg nævne at placeringen af adjektivet foran artsangivelsen efter min sprogfølelse udelukker at det har bestemt form, selv når determinatoren er bestemt. Det gælder

derimod ikke placeringen foran kvantumsangivelsen. Jeg indrømmer at man finder mod-eksempler – eksemplerne i (30) stammer alle fra Korpus 2000. Men de bøjede former er ikke nær så hyppige som de ubøjede², så jeg har valgt at følge mit hjerte og give dem en stjerne. Jeg medgiver at det også er det der passer bedst i mit kram i øvrigt:

- (30)
- a. *den store mængde etnografisk dokumentation*
 - b. *den skive forloren hare*
 - c. *den slags elastisk jura*
 - d. * *den årlige mængde danske spildevand*
 - e. * *den slags blødsødne sludder*

Udtrykssiden synes med andre ord at vise at bestemtheden angår det afmålte kvantum, ikke kategorien alene. Egentlig er det ikke overraskende, for afmåltheden er en forudsætning for at det afmålte stof kan optræde som referent. INDIVIDUERING forudsætter nemlig TÆLLELIGHED (Ravnholt 2005), og ikke-afmålt stof er ikke TÆLLELIGT. Derfor er TÆLLELIGHED en nødvendig, men ikke tilstrækkelig betingelse for at nominalet kan være forankret referentielt. INDIVIDUERING er derimod, som vi så, den tilstrækkelige betingelse. TÆLLELIGHEDS-operatoren kan derfor ikke høre til DET, men må høre til KATEGORIEN, selv om den, ligesom DET-operatorene, kan sættes uden udfyldning af den plads hvor den hører til, og som jeg med henvisning til Lyons' "mensural classifiers" (Lyons 1977:463) vil kalde mensuratorpladsen. Mensuratorer forudsætter, ligesom anvendelsen af *noget* og *lidt* som determinatorer, at TÆLLELIGHEDSoperatoren ikke er sat, eller kan overtrumfes:

- (31)
- a. *et kilo gulerødder*
 - b. *dagens ret er kronhjortefilet med noget kartofler og lidt urter*

TÆLLELIGHEDSoperatoren må tilføjes i indholdssyntaksen:

- (32)
[DET: [PROX → DEM → IDENT → IND]	
↓	← EGENSKAB]
KAT: [TÆLL ↔ KATEGORI]]	

Relationen mellem operatoren og KATEGORIEN må være interdependens, for der kan ikke være TÆLLELIGHED uden KATEGORI, og KATEGORIEN kan ikke indgå i et referentielt forankret nominal uden at være TÆLLELIG.

² Forholdet blandt de fundne eksempler er ca. 1:10, men ordklasseopmærkningen i Korpus 2000 bygger på VISL-versionen, og da den ikke er helt pålidelig, kan man ikke uden videre stole på at alle eksempler er blevet fundet, - og i øvrigt heller ikke på at alle fund faktisk er af den rigtige slags, men i dette tilfælde var antallet af fund overskueligt

Ledskemaet ser altså nu således ud:

(33)

BESTEMMERFELT				KATEGORIALFELT	
PROX	DEM	IDENT	IND	MENSURATOR	KATEGORI M.V.
		<i>en</i>		<i>spand</i>	<i>koldt vand</i>
		<i>en</i>		<i>(kold) spand</i>	<i>vand</i>
		<i>et</i>		<i>(godt) glas</i>	<i>vin</i>
			<i>to</i>	<i>kopper</i>	<i>stærk(t) kaffe</i>
		<i>de</i>	<i>tre</i>	<i>flasker</i>	<i>øl</i>
		<i>den</i>		<i>(store) mængde</i>	<i>etnografisk information</i>
	<i>den</i>			<i>skive</i>	<i>forloren hare</i>
	<i>den</i>			<i>slags</i>	<i>elastisk jura</i>
<i>denne</i>				<i>flaske</i>	<i>balsamico</i>

Et sidste problem, som jeg vil pege på, men som jeg ikke umiddelbart kan løse, er adjektiver-nes rolle. Som vi så, stilles der andre indholdssyntaktiske krav til adjektiver der er placeret foran artsangivelsen end til dem der står foran mensuratoren, og det kan ikke uden videre rummes inden for Lars Heltofts indholdsanalyse, der jo indebærer at EGENSKABER tilskrives eksemplarer af en KATEGORI, ikke KATEGORIEN selv. Men Eva Skafte Jensen gør opmærksom på et andet indholdstræk, som er fælles for adjektiver og substantiver, nemlig AFGRÆNSNING af begrebsindhold, og her må den tilskrevne egenskab vel snarere opfattes som en egenskab ved kategorien end ved eksemplaret. Måske kan det bidrage til problemets løsning hvis man skelner mellem egenskaber der karakteriserer det INDIVIDUERED E eksemplar, og egenskaber der specificerer kategoriens begrebsindhold, og som vi jo så kunne kalde SPECIFIKATIONER:

- (34)
- $$\begin{array}{l}
 [[\text{DET}: [\text{PROX} \rightarrow \text{DEM} \rightarrow \text{IDENT} \rightarrow \text{IND}]] \\
 \updownarrow \\
 \text{KAT}: [\text{TÆLL} \leftrightarrow [\text{SPECIFIKATION} \rightarrow \text{KATEGORI}]]]
 \end{array}
 \quad \leftarrow \text{EGENSKAB}$$
- (35)
- $$\begin{array}{l}
 [[\text{DET} \leftrightarrow [\text{TÆLL} \leftrightarrow [\text{SPECIFIKATION} \rightarrow \text{KATEGORI}]]] \quad \leftarrow \text{EGENSKAB}] \\
 [[\text{den} \leftrightarrow [\text{mængde} \leftrightarrow [\text{etnografisk} \rightarrow \text{information}]]] \quad \leftarrow \text{stor}] \\
 \text{den store mængde etnografisk information}
 \end{array}$$

Litteratur

- Hansen, Erik (2006/1977) *Dæmonernes Port*. 5. udgave. Han Reitzels Forlag
Hansen, Erik (2001/1995) Kvalificeret bestemthed. *Glæden ved grammatik. Udvalgte artikler og afhandlinger*. Red. af Henrik Galberg Jacobsen og Henrik Jørgensen. Hans Reitzels Forlag (opr. i *MUDS* 5, 1995).

- Heltoft, Lars (1996) Det danske nominals udtryks- og indholdssyntaks – et dependensanalytisk forsøg. *Ny forskning i grammatik. Fællespublikation 3. Kollekollekollokviet 1995*. Odense Universitetsforlag.
- Heltoft, Lars (1997) Det danske morfologiske system. *Årsberetning 1996-1997*. Selskab for Nordisk Filologi,.
- Heltoft, Lars (2001) Reanalysing structure. The Danish definite article, its predecessors and development. *Acta Linguistica Hafniensa* 33.
- Jensen, Eva Skafte (2004) Kanoniske og ikke-kanoniske nominalsyntagmer i moderne dansk. *Ny forskning i grammatik. Fællespublikation 11. Højstrupgårdsymposiet 2003*. Odense Universitetsforlag.
- Lyons, John (1977) *Semantics I-II*, Cambridge University Press.
- Ravnholt, Ole (1995a) *Definite Nominals in Discourse Comprehension*. Ph.d.-afhandling, RUC.
- Ravnholt, Ole (1995b) Information Packaging in Δ elta. *Topics in Cognitive Science and HCI* 8.
- Ravnholt, Ole (2005) 'sødt er syndigt' – genus som funktionel og produktiv kategori i dansk. Jens Cramer, Mette Kunøe og Ole Togeby (red.): *Teorien om alt - og andre artikler om sprog og filosofi*. Wessel og Huitfeldt (udgivet i anledning af Peter Widells 60-års fødselsdag).
- Rehling, Erik (1951): *Det danske sprog. Tredje, helt omarbejdede udgave*. J.H. Schultz Forlag.
- Therkelsen, Rita (2003) Talesprogets og skriftsprogets bestemthedsparadigmer. *Ny forskning i grammatik. Fællespublikation 10, Christiansmindesymposiet 2002*. Odense Universitetsforlag.